

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยโครงการผลิตหนังสั้น
ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง “ฮอยฮีตคลองเก่าฮอยข้าวประดับดิน”
ของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ในพื้นที่บ้านข้าวสูง
อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

Management of social studies learning through a project to produce
a short film to promote local art and culture,
titled "Hoi Heet Klong Kao, Hoi Khao Pradub Din" of students
majoring in social studies. Kalasin University in the area
of Ban Khua Sung, Dong Luang District, Mukdahan Province

[Received: July 17, 2023; Revised: August 26, 2023;

Accepted: August 28, 2023]

นิตยา ค้อไผ่

คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Nitiya Khopchai

Faculty of Education and Educational
Innovation, Kalasin University, Thailand

ปัญญา เถาว์ชาลี

คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Panya Thaochalee

Faculty of Education and Educational
Innovation, Kalasin University, Thailand

แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์

คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Chaemchan Na Kalasin

Faculty of Education and Educational
Innovation, Kalasin University, Thailand

อภिरดี ดอนอ่อนบัว

คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Aphiradee Dononbao

Faculty of Education and Educational
Innovation, Kalasin University, Thailand

CORRESPONDING AUTHOR

Aphiradee Dononbao, Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University
46230, Thailand. E-mail: yhang.kku11@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 29 คน และอาจารย์ประจำรายวิชา จำนวน 1 คน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสอบถามประเด็นสถานการณ์ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ 2) ประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 1) ด้านการเตรียมการสอน เนื่องจากในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยมีเนื้อหาค่อนข้างมาก ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมกับแผนการเรียน 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการบรรยาย เป็นการสรุปเนื้อหาจากตำราและนำเสนอเป็นสไลด์ถ่ายทอดให้กับนักศึกษา 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นสไลด์และเปิดวิดีโอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแผนการเรียน และ 4) ด้านการประเมินผล เป็นการประเมินโดยอาจารย์เป็นหลัก วัดความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์แบบบูรณาการ การใช้รูปแบบโครงงานเป็นฐานผ่านการผลิตหนังสือส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น “ฮอยฮิตคลองเก่าฮอยข้าวประดับดิน” พบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งในเชิงกายภาพและสังคม สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือทางสังคมในการได้มาซึ่งข้อมูล เช่น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลสภาพพื้นที่ ปฏิทินกิจกรรมของชุมชน ประวัติชีวิตบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือ 7 ชิ้นในการศึกษาชุมชน เกิดทักษะในด้านการประสานงาน การสัมภาษณ์ และการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วม รวมถึงทักษะการแก้ไขปัญหาสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์ ในด้านผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนรู้ ครูและผู้สอนปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวย หรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำในทุกขั้นตอน รูปแบบการจัดการเรียนรู้การเน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ วิพากษ์ สามารถบูรณาการเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน; สังคมศึกษา; การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

The purpose of this research was to study problem situations from learning management in history subjects. The results of the project-based learning management of the first year students majoring in social studies. The informants in this research were 29 first-year social studies majoring students, Faculty of Education and Educational Innovation, and one full-time course instructor. The tools of this research were: Problems from learning management in the history course. 2) Questions for group discussion for taking lessons after learning management by using the project. The results showed that Problem situations in learning management in the history subject consisted of 1) teaching preparation. Because in the Thai history course there is quite a lot of content. As a result, learning management is not diverse and does not cover the learning plan. 2) Learning activities management emphasis on lectures It is a summary of the content from the textbook and presents it as a slide to convey to the students. 3) Teaching media is not diverse, mostly slides and videos on issues related to the study plan and 4) Evaluation. It is mainly evaluated by teachers. measures memory rather than integrated analytical thinking using the project-based model through the production of short films to promote local arts and culture "Hoi Heet Klong Kao, Hoi Khao Pradub Din" found that the results that happened to the students Students learn about history both physically and socially. can apply social tools to obtain information such as historical data area condition information Community Calendar life history of important people which is part of 7 tools for community education Skills in coordination, interviewing and teamwork with others Make students know how to plan their project systematically. and participate Including skills to solve situations creatively. in terms of the effect on learning management Teachers and instructors shift their roles from instructor to facilitator. or mentor to guide you every step of the way The learning management model emphasizes on students to think, analyze, criticize and be able to integrate with other related issues.

Keywords : project-based learning; social studies; Learning Management in the 21st Century

บทนำ

จุดมุ่งหมายการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย เป็นหนึ่งในวิชาบังคับของวิชาเอกสังคมศึกษา มีเป้าหมายให้ผู้เรียนรู้ความเป็นมา พัฒนาการของชาติไทย สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยต่างๆ ของชาติ โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ผู้เรียนต้องสามารถอภิปรายความสำคัญของประวัติศาสตร์ต่อการพัฒนาประเทศ รวมถึงสามารถยกตัวอย่างประเด็นสถานการณ์ประวัติศาสตร์และนำเสนอในรูปแบบละครได้ จากผลลัพธ์การเรียนรู้ดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา พบว่า การสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยนั้นมีเนื้อหาที่ค่อนข้างมาก และประเด็นกว้าง การสอนประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยระหว่างประวัติศาสตร์โลก ประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขาดความเชื่อมโยง อีกทั้งการสอนเฉพาะในมุมมองประวัติศาสตร์ไทยทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเพียงมิติเดียวและอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อน จากการประเมินการเรียนรู้กับผู้เรียนเบื้องต้นโดยการทดสอบท้ายบท พบว่า ผู้เรียนยังเน้นไปที่การจดจำเนื้อหาสาระที่อาจารย์สอนมากกว่าการทำความเข้าใจบริบทและปัจจัยแวดล้อมที่เชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งเมื่อนำมาทดสอบโดยการทดลองเปลี่ยนข้อคำถามที่ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นจากการยกตัวอย่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนไม่สามารถวิเคราะห์สะท้อนความคิดเห็นในเชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2558) ที่ระบุว่า การสอนที่ครูเน้นให้ข้อมูลมากกว่าการสร้างทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระและการฝึกกระบวนการคิด ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนและไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project - based Learning :PBL) เป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา ผ่านการผลิตหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านข้าวสูง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมิตการเมืองการปกครอง ศาสนาและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้ ความเข้าใจถึงรากเหง้าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ของชาติและท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกัน รวมถึงสัมพันธ์กันในมิติการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านอื่นๆ อีกทั้งเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงวิพากษ์ การบริหารจัดการการทำงานเป็นทีม และการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางด้านความรู้ และการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ ศุภณัฐ พานา (2653) ที่ระบุว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ผู้เรียนควรจะได้รับฝึกกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือ ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การตั้งคำถามและตรวจสอบที่มาของข้อมูล เป็นการเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ อีกทั้งเสริมสร้างสำนึกพลเมืองให้เกิดการตื่นรู้อย่างมีหลักการและเหตุผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา

แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อเป็นกรอบและแนวทางการศึกษา ดังนี้

Aimee Hosler (2020) การเรียนรู้ด้วยโครงงาน เป็นทางเลือกในการเรียนรู้ที่มากกว่าการท่องจำ เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เป็นกลยุทธ์การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และติดตามประเมินผล โดยครูเป็นผู้มอบทรัพยากรตั้งต้นให้กับเด็ก โดยมีองค์ประกอบครอบคลุม 4 ประเด็น คือ การสร้างบรรยากาศที่เสริมการเรียนรู้ การพัฒนาวิธีการคิดและการเข้าถึงข้อมูล การใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับเป้าหมาย และครูทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับ Chen and Yong (2019) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านโครงงาน มีลักษณะเด่นคือการสร้างความเป็นอิสระ การสร้างความร่วมมือ การสื่อสาร และการสะท้อนกลับในการปฏิบัติจริงให้กับผู้เรียน เพราะเป็นการให้ผู้เรียนได้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา ตั้งคำถาม ได้ว่าที่ความคิด ออกแบบแผน และการสื่อสารกับผู้อื่น ที่ทำให้นักเรียนรู้ได้ทำงานแก้ไขและประเมินปัญหา เกิดทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิต

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวดที่ 4 มาตราที่ 24 (1) การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย สอดคล้องกับ บุปผา เรืองรอง (2556) กล่าวว่า การสอนแบบโครงงาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบจากการเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับ ดุษฎี โยเหลา (2557) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านโครงงาน คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการคิด นำไปสู่ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการปฏิบัติ

และ กุหลาบส เทียมทิพร (2559) ได้ให้ความหมายของ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานว่า เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาตามความถนัดและความสามารถของตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น จากนิยามความหมายข้างต้น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจึงหมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการแสวงหาคำตอบโดยใช้ปัญหาหรือสถานการณ์เป็นตัวตั้ง เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์จากปัญหา วางแผน และลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย กระตุ้นให้เกิดการคิดซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ การเผชิญหน้ากับปัญหา การจัดการปัญหาโดยใช้ความถนัดและสมรรถภาพตนเอง รวมถึงการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ทั้งนี้ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2557) ได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการใช้โครงงานสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (ดุษฎี โยเหลาและคณะ, 2557)

ขั้นที่ 1 ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ครูหรือผู้สอนจะอธิบายรายละเอียดพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องโครงงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน เนื่องจากการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของผู้เรียนในทุกขั้นตอน การทำความเข้าใจในเบื้องต้นจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเป้าหมายของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม รวมถึงบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ดังกล่าว

ขั้นที่ 2 ขั้นกระตุ้นความสนใจ ครูหรือผู้สอนคิดกิจกรรม กระบวนการ ที่ดึงดูดความสนใจให้กับผู้เรียน อาจเป็นกิจกรรมที่ครูหรือผู้สอนกำหนดขึ้น หรือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนให้ความสนใจ มีความถนัดหรือต้องการที่จะทำ ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจใคร่รู้ มีความสนุกสนาน มีความใกล้ชิดตัว สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีครูหรือผู้สอนเป็นผู้เอื้อหรือสนับสนุนในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้สารสนเทศ

ขั้นที่ 3 ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ครูหรือผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม และใช้กระบวนการกลุ่มกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการแสวงหาความรู้ร่วมกัน โดยการระดมความคิดเห็นหาประเด็นที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นโครงการ การวางแผน การกำหนดข้อตกลง การแบ่งบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติ และการสรุปบทเรียน ในขั้นตอนนี้ครูหรือผู้สอนจะทำหน้าที่กระตุ้นโดยใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดการระดมความคิด การเอื้อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้เรียนสนใจ

ขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามแผนที่กลุ่มได้กำหนดร่วมกัน โดยมีการสรุปบทเรียนเป็นระยะ รวมถึงขอคำปรึกษากับครูหรือผู้สอนเป็นระยะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด จากนั้นนำมาสรุปเป็นรายงานเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนในขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ครูหรือผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานจากการแบ่งกลุ่มผู้เรียนลงมือปฏิบัติร่วมกันตามแผน และใช้กระบวนการกลุ่มสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ปัญหาอุปสรรค บทเรียนจากการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอผลงาน โดยครูหรือผู้สอนให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานจากการแสวงหาความรู้ร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน และกลุ่มคนอื่นๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้ใช้ประสบการณ์ในการให้ข้อเสนอแนะอันเป็นความรู้ให้กับผู้เรียนได้นำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข สร้างความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ

กุลธิดา เทียมทิพร (2559) กล่าวว่า การเรียนรู้โครงการเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น และใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ร่วมกัน ลักษณะสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงประกอบด้วย 1) สถานการณ์ที่เป็นปัญหาและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นตัวตั้ง 2) ปัญหาที่นำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้จะต้องเป็นปัญหาที่มีความใกล้เคียงสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน 3) ผู้เรียนจะต้องเรียนด้วยการเรียนแบบการนำตัวเอง (Self-Directed Learning) คือ การค้นหาและแสวงหาคำตอบ วางแผน คัดเลือกการเรียนรู้ และประเมินผลด้วยตนเอง 4) ผู้เรียนต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน ผ่านการค้นหาความรู้ ข้อมูล เรียนรู้การแก้ไขปัญหาบนสาเหตุและผล จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนเกิดการตัดสินใจร่วมกัน 5) ลักษณะการเรียนรู้เป็นแบบบูรณาการความรู้ ทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่หลากหลาย เกิดทักษะการคิดเชื่อมโยง 6) ภายหลังจากการผ่านกระบวนการเรียนรู้จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ และ 7) การประเมินผลจากการประเมินจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และนำไปสู่ความก้าวหน้าของผู้เรียน ดังนั้น บทบาทของครูหรือผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมีบทบาทดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2557)

1) จัดให้มีการปฐมนิเทศวิธีการเรียนรู้แบบโครงการเพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงหลักการ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ ปัจจัยสำคัญในการทำงานโครงการ รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

2) ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานของผู้เรียนทุกขั้นตอน

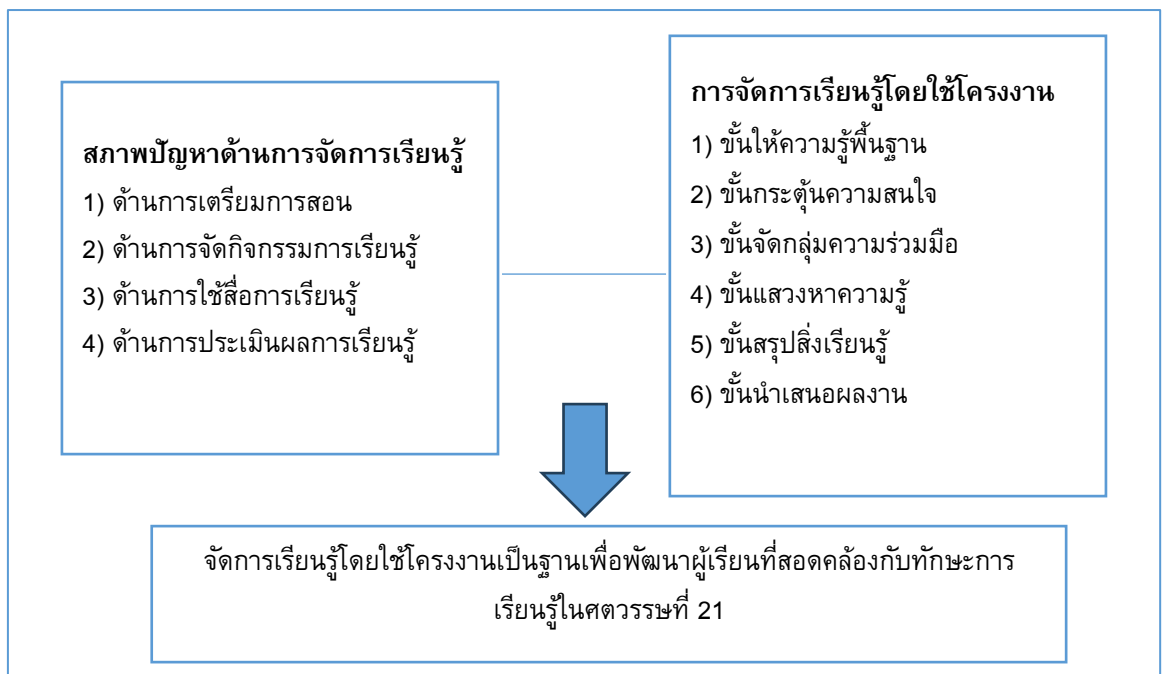
3) ติดตาม สอบถามความก้าวหน้า ดูแลการทำโครงการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตลอดกระบวนการ

4) สังเกตและประเมินการทำกิจกรรมของผู้เรียน

5) สรุปการทำงานและเสนอแนะการทำงานของผู้เรียนแต่ละกลุ่มโดยรวม

นอกจากบทบาทดังกล่าว ครูหรือผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitators) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ โดยการตั้งคำถามชวนคิด ใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียน เกิดการคิดวิเคราะห์ร่วมกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. **ผู้ให้ข้อมูล** คือ นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 วิชาเอกสังคมศึกษา สาขา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 29 คน และอาจารย์ผู้สอน รายวิชาประวัติศาสตร์ไทย จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 **แบบสอบถามถึงโครงสร้าง** โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนรู้ ด้านความพร้อมและสมรรถนะของผู้สอน ด้านสื่อการสอนและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้

2.2 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ประกอบด้วย ความคาดหวังของผู้เรียนจากการพัฒนาโครงงาน ผลที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียนและผู้สอนทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกิจกรรม และแนวทางในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 นักศึกษาาระดมปัญหาจากการจัดการเรียนรู้

3.2 นักศึกษาปฏิบัติตามขั้นตอน กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

3.3 นักศึกษานำเสนอโครงงานและผลการเรียนรู้

3.4 สรุปบทเรียนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อหาข้อค้นพบและเขียนบรรยายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษา

1. สภาพปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 และอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับสภาพปัญหาในการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย มีข้อค้นพบปัญหา ดังนี้

1) ด้านการเตรียมการสอน จากการสัมภาษณ์ผู้สอน พบว่า เนื้อหาสาระในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยค่อนข้างมีเนื้อหาค่อนข้างมาก และเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติอื่นๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ค่านิยม ของคนในแต่ละยุคสมัย อีกทั้งในแง่มุมมองทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากตำราจากหลายๆ ด้านเพื่อให้ได้มาข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ การจัดการเรียนรู้จากตำราทำให้ผู้เรียนได้เพียงทักษะด้านการจำมากกว่าการคิด วิเคราะห์ และประเมินอย่างมีเหตุและผล

2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยาย จากการสรุปเนื้อหาสาระตามแผนการเรียนรู้ และมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมผ่านการทำใบงาน และการให้นักศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคและนำมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

3) ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ เนื่องจากในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นสไลด์สรุปเนื้อหาการเรียนรู้ในแต่ละบท นอกจากนี้ยังมีการเปิดวิดีโอทัศน์จาก YouTube ในประเด็นอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับตามแผนการเรียนรู้ในคาบนั้นๆ และดำเนินการสรุปการเรียนรู้ในท้ายคาบ

4) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ การวัดผลประเมินการเรียนรู้ส่วนใหญ่ผู้สอนจะเป็นผู้ประเมิน โดยประเมินจากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน การให้คะแนนผ่านผลงานที่มอบหมายให้นักศึกษาไปค้นคว้าและนำเสนอ รวมถึงการประเมินผลการวัดผลจากการสอบกลางภาคและปลายภาค

จากข้อค้นพบดังกล่าว พบว่า การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่มีเนื้อหามากทำให้ผู้สอนต้องใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย เนื่องจากจะไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมเป็นไปตามแผนการเรียนรู้ที่ตั้งเป้าหมายไว้ ส่งผลให้ผู้เรียนได้เฉพาะทักษะการจำ แต่ไม่สามารถเข้าใจถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์นั้นๆ ในแง่มุมประวัติศาสตร์ได้ โดยเฉพาะแง่มุมที่เชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์ชาติกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อีกทั้งนักศึกษายังขาดทักษะการคิด วิเคราะห์ การประเมินสถานการณ์ การตัดสินใจที่จะเชื่อถือข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับ รวมถึงทักษะเชื่อมโยงแบบบูรณาการในมิติต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้อาจารย์และนักศึกษาจึงได้ร่วมกันตัดสินใจในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมาแก้ไขปัญหในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมกัน

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การผลิตหนังสือเรื่อง “ฮอยฮิตคลองเก่า ฮอยข้าวประดับดิน” เป็นตัวอย่างบทเรียนการใช้โครงงานเป็นฐานที่นักศึกษาและคณาจารย์ในวิชาเอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ร่วมกันพัฒนาขึ้นจากประเด็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย เนื้อหาของหนังสือเล่มถึงเรื่องราวของคนในชุมชนบ้านข้าวสูง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทั้งไทบูร ไทโซ่ และลาวที่ล้วนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าว ความหลากหลายทั้งชาติพันธุ์และที่มาจึงเต็มไปด้วยความเชื่อ ประเพณี รวมถึงการเมืองการปกครอง ซึ่งอดีตหมู่บ้านดังกล่าวเคยเป็นฐานที่มั่นของกลุ่มคอมมิวนิสต์ “สหาย” จากจุดเชื่อมดังกล่าวทำให้ผู้เรียนและผู้สอนนำมาใช้วางแผนพัฒนาเป็นหนังสือ โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน จากประเด็นปัญหาที่ได้รับมความความคิดเห็นร่วมกันระหว่างอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ไทย นำมากำหนดรูปแบบโครงงานเพื่อให้นักศึกษานำมาใช้เพื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนและผู้สอนเห็นร่วมกันที่จะใช้หนังสือเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากเข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลาย ใช้ทักษะของผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นนักแสดงจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเข้าถึงข้อมูลที่นำเสนอ

ขั้นที่ 2 ขั้นกระตุ้นความสนใจ เมื่อให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญของการใช้โครงงานเป็นฐาน อาจารย์ผู้สอนจะใช้กระบวนการกลุ่ม ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้คำถามนำเพื่อถอดบทเรียนการเรียนการสอนทางด้านประวัติศาสตร์ตามสาระการเรียนรู้ เช่น ทำไมเราต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างไรกับสังคม ปัญหาอุปสรรคในการเรียนการสอนทางประวัติศาสตร์ แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ การใช้หนังสือประวัติศาสตร์โดยจะเน้นที่ประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ภาคอีสานโดยเฉพาะพื้นที่แถบภูพานที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานทั้งในแง่มุมของชาติพันธุ์และการเมือง

ขั้นที่ 3 ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ เมื่อได้ประเด็น ขอบเขตทั้งในด้านพื้นที่และเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษา ผู้เรียนทำการแบ่งกลุ่มเพื่อวางแผนในการศึกษาประวัติศาสตร์พื้นที่ โดยศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลพหุมิติที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ กำหนดประเด็นที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยนำประเด็นคำถาม

ปรึกษากับอาจารย์ผู้สอน และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายเขียนบทและควบคุมการผลิต ฝ่ายถ่ายทำและอุปกรณ์ประกอบฉาก ฝ่ายประสานพื้นที่ ฝ่ายการเงิน และฝ่ายสวัสดิการ โดยให้แต่ละฝ่ายกำหนดแผนงาน วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณที่จะใช้ในแต่ละงาน

ขั้นที่ 4 ขั้นแสวงหาความรู้ หลังจากที่แต่ละฝ่ายได้ออกแบบกระบวนการทำงาน จึงเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลงพื้นที่ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งประยุกต์นำเอาเครื่องมือในการศึกษาชุมชนของ นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินบุญประเพณีในพื้นที่ โครงสร้างองค์กรชุมชน และการศึกษาประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญ เป็นเครื่องมือในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล จากนั้นนำมาพัฒนาเป็นบทหนังสั้น ดำเนินการถ่ายทำโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดง และตัดต่อเป็นหนังสั้นในชื่อว่า “ฮอยฮิตคลองเก่า ฮอยข้าวประดับดิน”

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนดำเนินการถ่ายทำและตัดต่อเป็นหนังสั้นเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ผู้สอนดำเนินการแบ่งกลุ่มสรุปบทเรียนตามความรับผิดชอบโดยใช้เทคนิค AAR (After Action Review) การทบทวนบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อและผลการสรุปบทเรียน ดังนี้ 1) สิ่งที่ได้จากการทำงาน คือ การได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชน ได้ประยุกต์นำเอาความรู้กระบวนการ เครื่องมือไปใช้ในการศึกษาข้อมูลชุมชน และการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริงจากการทำงาน คือ ด้านความรู้ การได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เข้าใจบริบทวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ บริบททางการเมือง ด้านทักษะ การรู้จักการวางแผน การประสานงานพื้นที่ การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล การบริหารงานให้เป็นไปตามแผนงาน การแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน 3) สิ่งที่แตกต่างกันและทำไมจึงแตกต่าง ปัญหาอุปสรรคในด้านสภาพอากาศ เป็นช่วงฤดูฝน ส่งผลให้การถ่ายทำล่าช้ากว่าแผนที่กำหนดไว้ ระยะทางพื้นที่ที่ศึกษาค่อนข้างไกลทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินทางรวมถึงงบประมาณที่เพิ่มขึ้น 4) สิ่งที่ต้องแก้ไขคืออะไรจะปรับปรุงได้อย่างไร ควรมีการสืบค้นข้อมูลก่อนลงพื้นที่ ประสานงานผู้นำเพื่อให้ทราบบริบทของชุมชนทั่วไป การเลือกพื้นที่ที่มีระยะทางที่ใกล้ขึ้น หรือปรับกระบวนการโดยใช้เทคนิคบทบาทสมมติเข้ามาในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนแทนการลงพื้นที่

ขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอผลงาน ในขั้นนี้อาจารย์ผู้สอนได้จัดประชุมเพื่อนำเสนอผลงานให้กับผู้เรียนและคณาจารย์ภายในคณะได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงผลงาน อีกทั้งได้นำผลงานส่งเข้าประกวดในโครงการชุมชนยั่งยืนชวนคิดวัฒนธรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รางวัลชมเชย การนำเสนอผลงานทั้งสองระดับ ทำให้ผู้เรียนได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลบริบทชุมชนกับสถานการณ์ในปัจจุบัน กระบวนการตรวจสอบทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง ได้เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้ละครหรือหนังสั้นในการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับเด็กในโรงเรียน ซึ่งผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้กับการออกสังเกตการสอนและให้นักเรียนในโรงเรียนฝึกการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในชุมชนของตนเอง

3. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน จากการสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานผ่านการผลิตหนังสือ “ฮอยฮิตคลองเก่าฮอยข้าวประดับดิน” ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างรายวิชาประวัติศาสตร์ และรายวิชาศาสนาและวัฒนธรรม ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1) **ด้านความรู้** การทำหนังสือทำให้ผู้เรียนต้องศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ภูมิหลังของพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบโครงเรื่องและเขียนบทละคร ซึ่งในพื้นที่ที่ศึกษามีประวัติศาสตร์ทางด้านชาติพันธุ์และคอมมิวนิสต์ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่และประวัติศาสตร์ทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2) **การประยุกต์ใช้ความรู้และเครื่องมือทางสังคม** กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมศึกษามาใช้กับการพัฒนาโครงงาน ผู้เรียนประยุกต์ใช้เครื่องมือในการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์ เช่น เครื่องมือการแบ่งเส้นเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินกิจกรรมบุญประเพณีชุมชน แผนที่เดินดิน โครงสร้างกลุ่มองค์กรชุมชน และการศึกษาประวัติศาสตร์ชีวิตบุคคลสำคัญ การฝึกเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือเทคนิคกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเชิงลึก และได้นำเครื่องมือไปใช้ปฏิบัติจริงในพื้นที่

3) **การทำงานร่วมกับผู้อื่น** การเรียนรู้ผ่านโครงงานทำให้ผู้เรียนต้องทำงานร่วมกันทั้งภายในกลุ่ม และต้องประสานงานกับชุมชน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการทำงานเป็นทีม การรู้จักบทบาทหน้าที่ การเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างสร้างสรรค์ การประสานงานกับชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ นอกจากจะทำให้เข้าใจบริบทของพื้นที่แล้ว ยังทำให้ผู้เรียนเกิดการปรับตัว เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับชุมชน การให้เกียรติคนในชุมชนอย่างเท่าเทียม และความเข้าใจชุมชนบนพื้นฐานการเคารพในความหลากหลายของวัฒนธรรม

4) **การวางแผนอย่างเป็นระบบ** ในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ผ่านโครงงานเป็นการทำงานบนพื้นฐานทรัพยากรที่จำกัดเพื่อให้บรรลุไปสู่เป้าหมายที่กำหนดร่วมกันให้ได้ ดังนั้น ผู้เรียน ครูผู้สอน และชุมชนจึงต้องเกิดการวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบ ในขั้นตอนดังกล่าวผู้เรียนจะได้ตั้งเอาศักยภาพทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล และความรู้จากภายนอก มาบูรณาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ทักษะในการวางแผนการทำงาน และเรียนรู้ที่จะใช้ศักยภาพของตนเองและทีมงานในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

5) **ทักษะการแก้ไขปัญหาสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์** ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้โครงงานเป็นฐานทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีในกระบวนการดังกล่าวผู้เรียนได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

โดยการใช้ศักยภาพ ความถนัด และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา มีเจตคติที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. ผลที่เกิดขึ้นกับครูหรือผู้สอน

บทบาทของครูและผู้สอน จากบทบาทที่ครูเป็นเพียงผู้สอนในชั้นเรียน และมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือส่งงานตามประเด็นหัวข้อที่ผู้สอน การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานทำให้ผู้เรียนได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูและผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้เอื้อให้เกิดกระบวนการคิดร่วมกัน หรือที่เรียกว่าการ “Coaching” ซึ่งครูและผู้สอนจะสามารถใช้ทั้งประสบการณ์และความรู้มาร่วมแลกเปลี่ยนในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนในประเด็นดังกล่าวมีชีวิตมากขึ้น

3. ผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ การปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากวิชาที่บรรยาย เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหา แนวคิดทฤษฎี และสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างรายวิชา ความเชี่ยวชาญของครูและผู้สอนที่สอดคล้องกับประเด็นในแต่ละหัวข้อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่าน Theme ที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกสาระในหนึ่งหัวข้อ

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกสังคมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 29 คน และอาจารย์ประจำรายวิชา จำนวน 1 คน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสอบถามประเด็นสถานการณ์ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ 2) ประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนภายหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ด้านการเตรียมการสอน เนื้อหาในรายวิชาประวัติศาสตร์ค่อนข้างมากและเกี่ยวข้องกับมิติอื่นๆ ต้องใช้การศึกษาจากข้อมูลหลากหลาย และใช้ระยะเวลา ส่งผลให้การสอนไม่ครอบคลุม ผู้เรียนได้ทักษะเฉพาะความจำ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นการบรรยายและมอบหมายงานให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน ด้านสื่อการสอน ส่วนใหญ่เป็นสไลด์ประกอบการบรรยาย และมีวิดิทัศน์ประกอบในบางหัวข้อ และด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นผู้สอน ประเมินผ่านการทดสอบย่อย การสอบกลางภาคปลายภาค เพื่อวัดความจำและความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยมีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานผ่านการผลิตหนังสือเพื่อ

พัฒนาทักษะให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ การพิสูจน์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหลักฐานประกอบการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ไทย อีกทั้งพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านการประสานงาน การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วม

จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งจากการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศและการสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางสังคม เช่น เครื่องมือการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน เกิดประสบการณ์ในการนำเครื่องมือไปใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านการแบ่งงานกันทำ การวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การใช้ศักยภาพของตนเองและความรู้จากภายนอกมาบูรณาการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ในด้านผลที่เกิดขึ้นกับครูหรือผู้สอน เกิดการปรับตัวจากเป็นเพียงผู้บรรยายในชั้นเรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ในลักษณะที่เลี้ยงหรือโค้ช หรือผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนรู้ เกิดการปรับรูปแบบการเรียนรู้จากการเรียนแบบบรรยายเป็นการนำรูปแบบเรียนรู้เชิงรุกรูปแบบอื่นมาประยุกต์ใช้ รวมถึงการบูรณาการระหว่างรายวิชาและความเชี่ยวชาญของผู้สอนแต่ละศาสตร์ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ครอบคลุมทุกมิติมากขึ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการใช้โครงงานเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนได้รู้ถึงพัฒนาการของประวัติศาสตร์ไทยอันเป็นรากเหง้าของสังคมที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมได้มากขึ้น เพราะทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผน ปฏิบัติ ประเมิน ในประเด็นที่ตนให้ความสนใจ ในขณะที่รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวอาจเหมาะกับการศึกษาในประเด็นเฉพาะ การเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องในมิติอื่น ๆ อาจต้องใช้กระบวนการและรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่นควบคู่กัน เพราะการเรียนประวัติศาสตร์ต้องอาศัยข้อมูลการตีความจากมุมมองที่หลากหลาย น่าเชื่อถือ และการเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันที่สถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สอดคล้องกับ ศุภณัฐ พานา (2563) ที่ระบุว่า การเรียนประวัติศาสตร์จะเป็นพื้นฐานสำคัญให้คนในสังคมรู้รากเหง้า มีทักษะการคิดเป็นระบบ สามารถตั้งคำถามและตรวจสอบข้อมูล รวมถึงสามารถยอมรับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งมีเนื้อหาค่อนข้างมาก การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมที่เน้นให้ผู้เรียนจำและเข้าใจอาจทำให้ไม่สามารถเข้าใจแก่นแท้ของการสอนที่แท้จริง ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ควรเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และสามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเมื่อต้องออกไปสอนในสถานศึกษาจริง

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ โดยบรรจุเป็นหนึ่งในวิชาของหลักสูตร หรือเป็นวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ข้ามศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กุลธำพร เทียมทิพร. (2559). “PBL: Project Base Learning การเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงโดยใช้โครงงานเป็นฐาน”. วารสารการจัดการความรู้. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ดุขฎิ โยเหลา และ คณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. กรุงเทพฯ : หจก. ทิพย์วิสุทธิ.
- บุปผา เรืองรอง. (2556). โครงการการสอนแบบโครงการ (Project Approach). สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2566 จาก <http://taamkru.com>.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 3(2), 208-222.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ฝ่าย โรงพิมพ์ บริษัท ตลาดาพับลิเคชั่น.
- ศุภณัฐ พานา. (2563). แนวทางในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 23(2).390-400.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). ศูนย์วิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2558). แนวการสอนประวัติศาสตร์: ประวัติศาสตร์ไทยหลากหลายวิธีเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ภาษาอังกฤษ

- Aimee Hosler. (2020). 4 Keys To Designing A Project-Based Learning Classroom. Retrive May 14, from <https://www.teachthought.com/pedagogy/designing-project-based-learning>.
- Cheng-Huan Chen, Yong-Cih Yang. (2019) Revisiting the effects of project-based learning

- on students' academic achievement: A meta-analysis investigating moderators.** Educational Research Review, 26, 71-81, <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.11.001>.
- Kate Hirschmana and Bronwyn E. Woodb. (2019). **21st Century Learners: Changing Conceptions of Knowledge, Learning and the Child.** The New Zealand Annual Review of Education, 23, 20-35. DOI: 10.26686/nzaroe.v23i0.5280
- Margaret E. Goertz & Carol A. (2015). **Engaging Practitioners in State School Improvement Initiatives.** Peabody Journal of Education, 90. <https://doi.org/10.1080/0161956X.2015.988540>.
- Nicole Ondrashek. (2017). **21st Century Learning.** (Master' s thesis) Northwestern College, Orange City, IA . Retrieved from http://nwcommons.nwciowa.edu/education_masters/21.

Translated References

- Benjawan Thanormchayathawat. (2016). **21st Century Skills: A Challenge for Student Development.** The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 3(2). 208-222. (in Thai).
- Buppha Ruangrong. (2013). **Project Approach.** Retrieved May 25. 2023 from <http://taamkru.com>.
- Dusadee Yoelao. (2014). **The study of PBL-based learning management from the Knowledge Building Project to enhance the skills of the 21st century of children and youth: based on the success experiences of Thai schools.** Bangkok: Limited Partnership Thippawisut. (in Thai)
- Kulrapas Tiamtiporn. (2016). **PBL: Project Base Learning : Project-based learning into practice.** Knowledge Management Journal 2019, 1-17. (in Thai)
- Office of the National Primary Education Commission. (1999). **Academic Center and Folk Wisdom and Local Curriculum Development.** Bangkok: Academic Division Office of the National Primary Education Commission.
- Office of Academic and Educational Standards. (2015). **Approaches to teaching history: Thai history. A variety of ways to study.** Bangkok: Thailand Agricultural Cooperative Assembly Printing House.

Vicharn Panich. (2013). **Way of creating learning for students. (3rd ed)**. Bangkok : Tathata Publication Company Limited.

Supanut Pana. (2020). **Guidelines for History Instruction**. Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University. 23(2). 390-400.